GS.TS. NGUYỄN VĂN CHƯƠNG

THỰC HÀNH LÂM SÀNG
Thần kinh học

Tập II: TRIỆU CHỨNG HỌC

(Tái bản lần thứ hai có sửa chữa và bổ sung)

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC
HÀ NỘI - 2015

LỜI GIỚI THIỆU

Để nâng cao chất lượng dạy và học, đồng thời phục vụ tích cực phương châm tự đào tạo là chính, bộ sách **Thực hành lâm sàng thần kinh học** được GS.TS. Nguyễn Văn Chương - Chủ nhiệm Bộ môn Thần kinh học, Bệnh viện 103, Học viện Quân y biên soạn nhằm cung cấp những kiến thức thần kinh học cơ bản phục vụ cho đối tượng sinh viên đại học, các bác sĩ chuyên ngành khác cũng như những bạn đọc có nhu cầu tham khảo.

Nội dung sách bám sát chương trình đào tạo chuyên ngành Thần kinh cho các bác sĩ quân y, tác giả đã cố gắng trình bày ngắn gọn, súc tích, dễ hiểu, hình thức sách gọn nhẹ thuận lợi cho việc sử dụng.

Với kinh nghiệm lâm sàng của bản thân tác giả cùng sự say mê tham khảo cập nhật kiến thức, chắc rằng bộ sách sẽ được hoàn thành đúng kế hoạch và đáp ứng được phần nào nhu cầu tham khảo của quý độc giả.

Nguyên Giám đốc Học viện Quân y

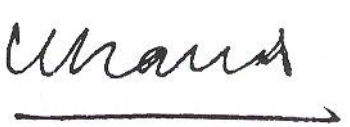

Trung tướng GS.TS.TTND. Phạm Gia Khánh

LỜI NÓI ĐẦU

Tập II của bộ sách Thực hành lâm sàng thần kinh học là phần Triệu chứng học. Trong tập này các dấu hiệu, triệu chứng và hội chứng thần kinh thường gặp trong lâm sàng và nằm trong khung chương trình huấn luyện chuyên ngành Thần kinh học được mô tả, phân tích theo một trình tự lô - gích, đồng thời các phương pháp xử trí và điều trị cũng được đề cập tới. Các phương pháp điều trị, các thuốc được nêu trong các phác đồ chỉ phản ánh hướng điều trị chung chứ không phải trị liệu áp dụng cho mọi bệnh nhân. Đối với mỗi trường hợp cụ thể, khi sử dụng thuốc người thầy thuốc phải có trách nhiệm tham khảo đặc tính dược lý, chỉ định, chống chỉ định, các khuyến cáo sử dụng của nhà sản xuất v.v... để đảm bảo cho công tác điều trị có hiệu quả và an toàn cho bệnh nhân.

Chúng tôi mong rằng cuốn sách sẽ giúp ích ít nhiều cho các em học sinh trong học tập lâm sàng, các bác sĩ chuyên ngành khác và các độc giả khi tiếp cận và xử lý các triệu chứng và hội chứng của các bệnh thần kinh.

Chúng tôi xin chân thành đón nhận và cảm ơn những ý kiến đóng góp xây dựng của các quý bạn đọc cho cuốn sách được hoàn chỉnh hơn.

Tác giả

GS.TS. NGUYỄN VĂN CHƯƠNG

Chủ nhiệm Bộ môn Thần kinh học

Bệnh viện 103 - Học viện Quân y

MỤC LỤC

Lời giới thiệu 3

Lời nói đầu 5

Rối loạn ý thức 9

Rối loạn ngôn ngữ và các chức năng giao tiếp khác 37

Ù tai 52

Chóng mặt 68

Rung giật nhãn cầu 78

Rối loạn giấc ngủ 83

Hội chứng đau đầu 96

Hội chứng tăng áp lực nội sọ 112

Tăng áp lực nội sọ lành tính 122

Tổn thương các dây thần kinh sọ não 128

Rối loạn vận động 157

Hội chứng liệt nửa người 176

Hội chứng hạ liệt 186

Run 191

Hội chứng chèn ép tủy 195

Các hội chứng rối loạn cảm giác 198

Rối loạn phản xạ 207

Hội chứng tiểu não 216

Hội chứng thắt lưng - hông 220

Đau thần kinh 225

Hội chứng màng não 233

đại cương về chẩn đoán định khu tổn thương hệ thần kinh 242

Các dấu hiệu và triệu chứng thần kinh khác 264

Tài liệu tham khảo 294

RỐI LOẠN Ý THỨC

I. ĐẠI CƯƠNG VỀ Ý THỨC

1. Định nghĩa

Về phương diện sinh lý thần kinh, người ta định nghĩa: ý thức là sự nhận biết của một cá thể về bản thân và môi trường xung quanh.

Để đảm bảo cho sự tồn tại của ý thức (một trạng thái đặc biệt trong hoạt động chức năng của não bộ) có hai hoạt động chức năng quan trọng là:

– Sự thức tỉnh và sự đáp ứng (do các cấu trúc dưới vỏ đảm nhiệm).

– Sự tiếp nhận và nhận thức (chức năng của vỏ não).

2. Biểu hiện lâm sàng của ý thức

– Thức tỉnh: là tình trạng mở mắt tự nhiên, hoặc mở mắt khi đang ngủ mà có kích thích đánh thức.

– Đáp ứng: là các hoạt động có định hướng của cơ thể trả lời các kích thích từ bên ngoài. Các hình thức đáp ứng rất khác nhau, ví dụ:

+ Người đang ngủ sẽ mở mắt khi có kích thích.

+ Các vận động chủ động có định hướng nhằm loại bỏ kích thích gây đau.

+ Các hoạt động phản xạ hoặc đáp ứng bằng ngôn ngữ, thực vật...

– Nhận thức: khả năng hiểu các kích thích ngôn ngữ, nhận biết được các kích thích tri giác (các kích thích giác quan như: âm thanh, hình ảnh và kích thích cảm giác thân thể như: đau, nóng, lạnh...).

3. Giải phẫu và sinh lý của trạng thái ý thức

3.1. Những thí nghiệm nhằm định khu các cấu trúc chức năng của ý thức

– Bremer (1935) trong khi nghiên cứu chia cắt các tầng của não bộ đã cho rằng trạng thái thức là chức năng của thân não.

– Magoun và Moruzzi (1949) từ kết quả thực nghiệm phá hủy hoặc kích thích chọn lọc từng khu vực của não bộ đã đi tới kết luận: cơ sở sinh lý thần kinh của trạng thái thức là hệ thống lưới hoạt hoá lên ở thân não (ascendent reticular activating system viết tắt là aRAS). Hệ thống lưới đó có hoạt tính cholinergic, tuy nhiên các chất dẫn truyền thần kinh khác cũng có vai trò nhất định trong sự điều chỉnh trạng thái ý thức như serotonin của nhân đan (raphé), catecholamin của nhân lục (locus coeruleus) cũng như dopamin. Vai trò của chất GABA đối với hoạt động ý thức còn chưa được rõ ràng.

3.2. Cơ sở giải phẫu của ý thức

Ngày nay người ta cho rằng cơ sở giải phẫu của ý thức gồm có:

– Vỏ não.

– Đồi thị.

– Hệ thống lưới hoạt hóa lên thân não (hình 1).